

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА

УДК 341.1/8

О. С. КАЛМИКОВА,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО ЛЮДИНИ НА РОЗВИТОК

У статті проаналізовано категорії розвитку, права на розвиток і сталого розвитку в контексті міжнародних відносин. Порівняння відповідних категорій з міжнародними програмними актами і регуляторами дозволило стверджувати про пов'язаність даних феноменів. Підкреслено, що право на розвиток є складовою частиною як прав людини, так і прав народів, що це право потребує колективного носія. Визнано, що реалізація прав на розвиток і на сталий розвиток вимагає не тільки міжнародного співробітництва, а й імплементації міжнародних програмних регуляторів у національні правові системи.

Ключові слова: розвиток, сталий розвиток, права народів, права людини, народи, корінні народи, міжнародне співробітництво, імплементація, міжнародні програми.

Постановка проблеми. У сучасному світі формальне проголошення незалежності держави аж ніяк не гарантує народу реальну можливість гідного життя і повноправної участі в міжнародних відносинах. У нових умовах реальний суверенітет держави і відповідно повноцінне світове існування народу визначаються його здатністю вирішувати на своїй території найгостріші проблеми соціального, економічного та іншого характеру, здійснювати свій розвиток.

Сьогодні далеко не всі держави і народи мають можливість організувати і здійснювати не тільки власний розвиток, але й саме право людини на участь у розвитку і право народів на розвиток ставиться під питання. Міжнародне співтовариство має покласти в основу сучасного міжнародного правопорядку постулат про право кожного народу і кожної людини на участь у світовому розвитку. Залучення переважної більшості (в ідеалі – всіх) країн і населення планети в процес розвитку є єдиним способом збереження міжнародного миру і безпеки в сучасних умовах.

Мета цієї статті полягає в дослідженні права на розвиток, права на стійкий розвиток, механізмів їх реалізації в сучасному праві. Для її досягнення необхідно визначитися з носієм права на розвиток і на сталий розвиток, з вмістом таких прав і механізмами їх реалізації. При цьому необхідно звернути особливу увагу саме на концепцію сталого розвитку, визначити її зв'язок з реалізацією права на розвиток.

Аналіз останніх досліджень. Різноманітні аспекти прав людини були предметом дослідження представ-

ників різних наук, їм присвячено велику кількість творів, більшість з них належить таким авторам, як В. А. Тишков, Л. Н. Гумільов, О. Є. Рибаків, С. М. Булгаков, Ю. В. Бромлей. Серед українських авторів проблеми прав людини висвітлювали в роботах М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, Л. Г. Заблоцька, С. В. Ісакович, П. О. Недбайло, І. В. Ніколайко, П. М. Рабінович. Питання саме розвитку в міжнародному контексті аналізувалися в багатьох роботах, зокрема, М. А. Баймуратовим, І. В. Братко, М. М. Бринчук, О. А. Лукашевою, Т. М. Пряхініним, Н. Д. Янчук та ін. Разом з тим аспекти співвіднесення феномену сталого розвитку та проблем права на розвиток, його реалізації і захисту досі залишаються невисвітленими в теорії міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Поняття «сталого розвитку», запропоноване Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку, набуло широкого звучання в ході Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку, проведеної в 1992 р. у Ріо-де-Жанейро. У даний час концепція сталого розвитку привертає до себе все більшу увагу. О. А. Лукашева вказує, що проблема сталого розвитку «пов'язана з глобалізацією сучасного світового розвитку, яка впливає на умови існування кожної людини і людства в цілому, а, в кінцевому рахунку, визначає способи самозбереження і виживання людського роду» [1].

Концепція сталого розвитку є комплексною і багатоплановою. У даний час вона продовжує розроблятися вченими, котрі представляють різні науки. Вона відобра-

жає, як підсилюється взаємозалежність світу, і спрямована на вирішення глобальних проблем.

У забезпеченні сталого розвитку важливу роль відіграють усі права людини, однак, але у цій статті будуть розглянуті досить нові права людини, які ще остаточно не оформлені, але мають істотне значення для забезпечення сталого розвитку. Ідеться про права на розвиток, на мир і на сприятливе навколишнє середовище. Ці права з'явилися в результаті усвідомлення нових загроз, які можуть перервати процес нормального розвитку людства. Дані права неможливо повністю забезпечити лише на національному рівні. Сучасний світ характеризується все більшою взаємозалежністю держав, а тому і для забезпечення цих прав необхідно широке міжнародне співробітництво.

У доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку [2] вказується, що зв'язки між навколишнім середовищем, розвитком і конфліктами є складними і в багатьох випадках погано вивчені. Так, екологічні проблеми є причиною і наслідком політичної напруги і військових конфліктів. Країни часто вели війни, щоб встановити або усунути контроль над джерелами сировини, енергії, морськими шляхами та іншими ключовими природними ресурсами. Руйнівні наслідки збройних конфліктів величезні, але навіть при запобіганні війні або конфлікту «мирна обстановка», яка виникла, може бути використана для відволікання у виробництво озброєнь великих ресурсів, які могли б хоча б частково бути спрямовані для цілей сталого розвитку. Комісія також відзначає, що «в міру того, як нестійкі форми розвитку штовхають окремі країни на грань екологічної катастрофи, ...конкуренція за використання регіонів „загального надбання”, наприклад океанських зон рибальства і Антарктиди, або ідею створення локалізованих загальних ресурсів обмеженого обсягу, наприклад річок, прибережних вод морів, може привести до міжнародних конфліктів і, таким чином, стати загрозою для міжнародного миру і безпеки».

Спочатку концепція сталого розвитку розглядалася перш за все в контексті збереження сприятливого навколишнього середовища та вирішення екологічних проблем. Вона була націлена на запобігання забрудненню, збереження екосистем з тим, щоб не ставити під загрозу задоволення потреб майбутніх поколінь. Цей підхід, однак, не повний, оскільки не бере до уваги політичні, економічні, соціальні, культурні та інші аспекти, без урахування яких забезпечення сталого розвитку було б неможливим. Як зазначає О. А. Лукашева, «порушення стійкості будь-якого з цих компонентів викликає дисфункції системи, а часом і руйнує її, створює загрозу розвитку людства, ставить його на межу воєн, конфліктів, катастроф, згубних не тільки для навколишнього середовища, але і для всього людського роду. Тому,

коли ми говоримо про „сталий розвиток”, мова йде, по суті справи, про систему національної та міжнародної безпеки» [1].

У сфері прав людини концепція сталого розвитку найбільшою мірою пов'язана з правами, що мають багато в чому колективний характер, спрямовані на захист найбільш загальних інтересів людства, дотримання яких необхідно для виживання і розвитку кожної людини окремо. На сьогоднішній день немає загального консенсусу щодо точного змісту цих прав. У той же час поступово відбувається уточнення їх нормативного змісту. Як справедливо зауважує Р. А. Мюллерсон, «не можна не відзначити, що деякі аспекти цих прав є правами людини і народів, поки ніби *de lege ferenda* безумовно і недвозначно закріплені в міжнародному праві» [3].

Що стосується саме права на розвиток, то воно закріплено в численних міжнародних документах, більшість з яких, однак, містять норми «м'якого права». Зміст права на розвиток також не є загально-визнаним і різними державами розуміється по-різному. Виникає питання і щодо суб'єкта права на розвиток.

Важливим кроком на шляху визнання права на розвиток стало прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції 1 161 (XII). У цій резолюції Генеральна Асамблея висловлює думку про те, що «рівномірний і узгоджений економічний і соціальний розвиток сприятиме розвитку і підтримці миру і безпеки, соціальному прогресу і підвищенню життєвого рівня, а також дотриманню і повазі прав людини і загальних для всіх основних свобод».

Ця тема була продовжена на Міжнародній конференції з прав людини, що відбулася в Тегерані (Іран) з 22 квітня по 13 травня 1968 р. Учасники конференції висловили впевненість у тому, що «реалізація економічних і соціальних прав невіддільна від значущого і глибокого взаємозв'язку між здійсненням прав людини і економічним розвитком» і визнали «колективну відповідальність міжнародної спільноти в забезпеченні достатнього життєвого рівня, необхідного для здійснення кожною людиною в світі прав людини та загальних для всіх основних свобод».

У 1969 р. резолюцією 2542 (XXIV) Генеральна Асамблея прийняла Декларацію соціального прогресу і розвитку, яка проголошує, що «соціальний прогрес і розвиток повинні бути спрямовані на постійне підвищення матеріального і духовного рівня життя всіх членів суспільства при повазі і здійсненні прав людини та основних свобод».

У резолюції 4 (XXXIII) від 21 лютого 1977 р. Комісія ООН з прав людини приділяє особливу увагу розгляду перешкод на шляху повного здійснення економічних, соціальних і культурних прав, зокрема,

у країнах, що розвиваються, а також дій щодо забезпечення здійснення цих прав на національному і міжнародному рівнях. Визнаючи право на розвиток як одне з основних прав людини, Комісія звернулася до Генерального секретаря ООН з проханням підготувати доповідь про «національні аспекти права на розвиток як одного з основних прав людини в контексті інших прав людини на основі міжнародного співробітництва, включаючи право на мир з урахуванням нового міжнародного економічного порядку і основних потреб людини». Доповідь була представлена і розглянута на 35-й сесії Комісії з прав людини в 1979 р.

У резолюції 36 (XXXVII) від 11 березня 1981 р. Комісією з прав людини утворюється створення робочої групи за участю 15 урядових експертів з метою вивчення масштабів і змісту права на розвиток і найбільш ефективних способів забезпечення здійснення у всіх країнах економічних, соціальних і культурних прав, проголошених міжнародними інструментами у сфері прав людини, приділяючи особливу увагу перешкодам, з якими стикаються країни, що розвиваються при забезпеченні здійснення прав людини. Робочій групі було доручено підготувати звіт з конкретними пропозиціями щодо здійснення права на розвиток і проекту створення міжнародного інструменту в цій сфері.

У 1986 р. Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято один з найбільш значущих документів з даного питання – Декларацію про право на розвиток. Преамбула Декларації визначила розвиток всебічним економічним, соціальним, культурним і політичним процесом, спрямованим на постійне підвищення добробуту всього населення і всіх осіб на основі їх активної, вільної і конструктивної участі в розвитку і в справедливому розподілі створюваних у ході цього благ.

У даній Декларації право на розвиток вперше прямо названо невід’ємним правом людини. Стаття 1 закріплює це право за кожною людиною і всіма народами. З цього можна зробити висновок, що дане право є одночасно індивідуальним і колективним, причому відповідно до п. 1 ст. 2 Декларації людина є основним суб’єктом процесу розвитку і повинна бути активним учасником і бенефіціарієм права на розвиток.

Таким чином, суб’єктом права на розвиток відповідно до Декларації про право на розвиток 1986 р. є і людина, і народи. Однак, незважаючи на те, що відповідно до Декларації основним суб’єктом даного права є індивід, його реалізація здійснюється колективно. Саме тому колективними суб’єктами цього права необхідно визнати держави і народи, саме на такому визнанні ґрунтуються концепції нового світового економічного порядку і спільної спадщини

людства. Тобто економічний і інший розвиток цих колективних суб’єктів відкриває нові можливості для розвитку кожного індивіда. Очевидно, що в розвинених країнах можливостей для особистого розвитку значно більше, ніж у країнах, що розвиваються.

Як право колективне право на розвиток передбачає створення умов і проведення політики, спрямованої на економічний, соціальний, культурний і інший розвиток держави (в першу чергу), регіону, міста і т. д. У результаті цього відкриваються можливості для всебічного розвитку індивіда. Тобто саме через колективну реалізацію права на розвиток індивід отримує доступ до основних ресурсів, освіти, охорони здоров’я і т. д.

З іншого боку, в тих випадках, коли колективне право на розвиток не реалізується, особистий розвиток стає привілеєм лише вузького кола осіб. У ряді держав більша частина населення страждає від недостатнього харчування, не має доступу до систем освіти й охорони здоров’я. У таких випадках втрачають сенс як права людини другого покоління (держава не в змозі забезпечити їх реалізацію), так і багато прав першого покоління (люди змушені шукати способи забезпечити своє виживання, права людини відходять для них на задній план, більше того, за відсутності ефективної системи освіти більшість із них просто нічого не знають про свої права). Усе це вказує на важливість права на розвиток, яке, по суті, є передумовою інших прав людини.

Таким чином, право на розвиток є одночасно колективним і індивідуальним. Його реалізація виявилася б неможливою, якби воно було тільки індивідуальним, і безглуздою, якби воно було тільки колективним. Мабуть, положення ст. 2 Декларації 1986 р. відповідно до якого «людина є основним суб’єктом процесу розвитку і повинна бути активним учасником і бенефіціарієм права на розвиток», направлено саме на те, щоб підкреслити, що розвиток держави не є самоціллю, що його метою, в кінцевому рахунку, є створення відповідних умов для розвитку саме людини.

Оскільки будь-якому праву кореспондує чийсь обов’язок, виникає питання: якщо право на розвиток дійсно існує, то на кого покладені обов’язки, іншими словами, хто є зобов’язаним суб’єктом.

Оскільки право на розвиток є одночасно колективним і індивідуальним правом, уповноваженими суб’єктами є колективні суб’єкти та індивіди. Виходячи з цього, доцільно окремо розглянути, хто є зобов’язаною стороною в обох випадках. Якщо ми розглядаємо право на розвиток як колективне право, то зобов’язаними суб’єктами є держави (насамперед розвинені) і міжнародні організації, створені для сприяння розвитку та наділені відповідною правоздатністю.

У літературі, крім того, висловлена точка зору, що зобов'язаним суб'єктом є також міжнародне співтовариство в цілому [4]. З цим навряд чи можна погодитися, оскільки міжнародне співтовариство в цілому (або людство в цілому) не є суб'єктом міжнародного права (і суб'єктом права взагалі), оскільки воно не має необхідних для цього ознак.

Якщо ми розглядаємо право на розвиток як індивідуальне, то зобов'язаними суб'єктами повинні бути держави. Так, згідно зі ст. 8 Декларації про право на розвиток 1986 р. «держави повинні приймати на національному рівні всіх необхідних заходів для здійснення права на розвиток...».

Інша важлива проблема – це питання про природу обов'язків, що випливають з права на розвиток. Чи є вони юридично обов'язковими або лише морально-політичними. У літературі немає згоди з цього питання.

Противники визнання права на розвиток юридично обов'язковим висувають такі аргументи:

– по-перше, вони стверджують, що право на розвиток зафіксовано в міжнародних документах, що являють собою акти «м'якого права»;

– по-друге, – що складно визначити, які саме обов'язки несуть держави і міжнародні організації.

Крім того, стверджується, що колективне право не може бути правом людини. Р. Л. Сігел висловлює побоювання, що визнання права на розвиток юридично обов'язковим може привести до спроб підпорядкувати цьому праву цивільні і політичні права і, таким чином, до применшення значення останніх [5]. А. Росас вважає, що право на розвиток «має розглядатися в якості комплексної концепції та програми дій, а не як конкретне право людини. ...Воно може відігравати певну роль у плануванні і здійсненні політики, а не працювати в якості юридичного механізму як такого» [6].

На нашу думку, більш правильною є точка зору, відповідно до якої за правом на розвиток визнається юридична сила (у всякому разі, за деякими його аспектами, адже загальної згоди щодо його змісту не існує).

По-перше, право на розвиток опосередковано закріплено вже в Статуті ООН, який не тільки є юридично обов'язковим документом, але, згідно з його ст. 103, зобов'язання, що випливають з нього, мають переважну силу перед зобов'язаннями по будь-якій іншій міжнародній угоді. Стаття 55 Статуту називає сприяння економічному прогресу і розвитку, а також загальній повазі прав людини в якості умов стабільності і благополуччя, необхідних для мирних і дружніх відносин між націями. Стаття 56 Статуту зобов'язує членів ООН вживати спільних і самостійних дій у співробітництві з Організацією для досягнення цілей, зазначених у ст. 55.

По-друге, деякі конкретні обов'язки, що лежать на державах і міжнародних організаціях, визначити можливо. Це загальне негативне зобов'язання не перешкоджати яким би то не було чином нормальному процесу розвитку і позитивний обов'язок по відношенню до своїх громадян вживати всіх заходів, необхідних для забезпечення права на розвиток, зокрема забезпечити рівність можливостей для доступу до основних ресурсів, освіти, охорони здоров'я, харчування, житла, зайнятості і справедливого розподілу доходів, сприяти ліквідації соціальної несправедливості, поважати всі права людини. Аналогічної точки зору дотримується Є. Г. Еспієлл, вважаючи, що право на розвиток, що розглядається як колективне право, «накладає на міжнародне співтовариство і розвинені держави обов'язки, які є чимось більшим, ніж просто моральні або політичні зобов'язання. Ці зобов'язання є юридичним обов'язком, і хоча до цих пір остаточно не вироблено однакового розуміння його змісту, вони вже починають набувати обрисів у міжнародному праві» [4]. Юридична обов'язковість права на розвиток стає ще більш ясною, коли вона розглядається як індивідуальна. У цьому випадку конкретні обов'язки встановлені в ряді міжнародних договорів (зокрема, у Пактах про права людини 1966 р.), а також в інших міжнародних документах.

По-третє, ми виходимо з того, що Декларація 1986 р. про право на розвиток (або принаймні частина її положень) відображає звичайні норми міжнародного права, які склалися. Проти Декларації голосувала тільки одна держава (США). Після цього без голосування були прийняті Декларація про міжнародне економічне співробітництво, зокрема, пошкваллення економічного зростання та розвитку в країнах, що розвиваються, 1990 р. і Декларація тисячоліття ООН 2000 р. Усі вони містять положення, що стосуються права на розвиток. Крім того, існує юридично обов'язковий міжнародний договір, який прямо закріплює право на розвиток, – Африканська Хартія прав людини і народів 1981 р. (вона пов'язує тільки держави, які є її учасниками).

Що стосується сучасного стану, то, на жаль, багато дітей, жінок і чоловіків – основні суб'єкти розвитку, – як і раніше, відчувають велику потребу в реалізації свого права на гідне життя, свободу і рівні можливості. Недостатність розвитку безпосередньо позначається на здійсненні цілого ряду громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав.

Збільшення розриву між багатими і бідними, нестача продовольства, зміна клімату, економічні кризи, збройні конфлікти, зростання безробіття, народні хвилювання й інші нагальні проблеми сьогодні стоять перед нами. Право на розвиток, яке втілює в собі

такі принципи прав людини, як рівність, недискримінація, участь, прозорість і відповідальність, а також міжнародне співробітництво, може стати приводом для вирішення ряду сучасних проблем і викликів.

Право на розвиток – це не питання благодійності, а питання надання прав і можливостей. Декларація визначає перешкоди на шляху до розвитку, наділяє повноваженнями окремих осіб і народи, закликає до створення сприятливого середовища для надання прав і належного управління як на національному, так і на міжнародному рівні та підвищує відповідальність уповноважених суб'єктів – урядів, донорів та отримувачів, міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій і громадянського суспільства.

Слід зазначити, що, незважаючи на існування різних підходів до права на розвиток, що неминуче в період його становлення, існує згода щодо того, що воно є комплексним правом, яке включає не тільки матеріальний, а й духовний вимір.

Також слід указати, що 20 грудня 2012 р. ГА ООН була прийнята резолюція 67/171 «Право на розвиток», в якій з посиланням як на Декларацію про пра-

во на розвиток 1986 р. так і на Віденську декларацію і Програму дій підтверджувалося, що «право на розвиток є універсальним і невід'ємним правом, що є невід'ємною частиною основних прав людини» [7], причому «рівність можливостей для розвитку є прерогативою як держав, так і людей, що складають держави, і що людина є основним суб'єктом і бенефіціаром процесу розвитку» [8].

Висновки. Підводячи підсумки, можна зауважити, що право на розвиток, будучи правом людини, може і повинно бути реалізовано. Більше того, у силу цього свого статусу воно накладає певні обов'язки на відповідних суб'єктів (держави – в першу чергу): поважати, захищати, здійснювати це право. А це означає, що зусилля з перетворення права людини на розвиток у реальність для всіх одночасно забезпечують справедливості соціальної системи в цілому. Таким чином, право людини на розвиток є дієвим інструментом забезпечення справедливості як універсального гуманістичного принципу не тільки права, але й у більш широкому сенсі – принципу існування суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Права человека: итоги века, тенденции, перспективы / под общ. ред. Е. А. Лукашевой. М.: НОРМА, 2002. С. 33.
2. Наше общее будущее: докл. Междунар. комис. по окружающей среде и развитию (МКОСР): пер. с англ. / под ред. С. А. Евтеева и Р. А. Перелета. М.: Прогресс, 1989. С. 261.
3. Мюллерсон Р. А. Права человека: идеи, нормы, реальность. М.: Юрид. лит., 1991. С. 31.
4. Espiell H.G. The Right of Development as a Human Right II Human Rights in the World Community: issues and action I Edited by Claude R. P. and Weston B. H. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992. P. 169.
5. Siegel R. L. A Policy Approach to Human Rights Law: The Right to Development II Human Rights: Theory and Measurement I Edited by Cingranelli D.L. New York: St. Martin's Press, 1988. P. 88.
6. Rosas A. So-Called Rights of the Third Generation II Economic, Social and Cultural Rights. A Textbook I Edited by Eide A., Krause C. and Rosas A. Dordrecht: MartinusNijhoff Publishers, 1995. P. 254–255.
7. Резолюция Генеральной Ассамблеи 67/171 Право на развитие от 20 декабря 2012 г. *Офиц. сайт ООН*. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/488/88/PDF/N1248888.pdf?OpenElement>.
8. Бабин Б.В. Право на развитие как глобальное право: международное и национальные измерения. *Международ. право*. 2013. № 2. С. 67–84. DOI: 10.7256/2306-9899.2013.2.5108. URL: http://e-notabene.ru/wl/article_5108.html.

REFERENCES

1. Prava cheloveka: itogi veka. tendentsii. perspektivy [Human rights: the results of the century, trends, prospects] (2002) (Lukashevoy E.A. Eds.). M. Izdatelstvo NORMA [In Russian].
2. Nashe obshcheye budushcheye. Doklad Mezhdunarodnoy komissii po okruzhayushchey srede i razvitiyu (MKOSR). [Our common future. Report of the International Commission on Environment and Development (ICRD)] (Evtseyeva S.A., Pereleta R.A. Trans.) (1989). M.: Progress [In Russian].
3. Myullerson R. A. (1991) Prava cheloveka: idei. normy. realnost. [Human rights: ideas, norms, reality]. M.. Yurid. lit.. [In Russian].

4. Espiell H.G. The Right of Development as a Human Right II Human Rights in the World Community: issues and action I Edited by Claude R.P. and Weston B.H. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992. P. 169 [In English].
5. Siegel R.L. A Policy Approach to Human Rights Law: The Right to Development II Human Rights: Theory and Measurement I Edited by Cingranelli D.L. New York: St. Martin's Press, 1988. P. 88. [In English].
6. Rosas A. So-Called Rights of the Third Generation II Economic, Social and Cultural Rights. A Textbook I Edited by Eide A., Krause C. and Rosas A. Dordrecht: MartinusNijhoff Publishers, 1995. P. 254–255 [In English].
7. Rezolyutsiya Generalnoy Assamblei 67/171 Pravo na razvitiye ot 20 dekabrya 2012 g. Ofitsialnyy sayt OON. [Resolution of the General Assembly 67/171 The right to development of December 20, 2012] *daccess-dds-ny.un.org* Retrieved from: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/488/88/PDF/N1248888.pdf?OpenElement> [In Russian].
8. Babin B. V. (2013) Pravo na razvitiye kak globalnoye pravo: mezhdunarodnoye i natsionalnyye izmereniya [The right to development as a global law: international and national dimensions]. *Mezhdunarodnoye pravo — International law*, 2, 67-84. DOI: 10.7256/2306-9899.2013.2.5108. *e-notabene.ru* Retrieved from: http://e-notabene.ru/wl/article_5108.html [In Russian].

А. С. КАЛМЫКОВА

кандидат юридических наук, ассистент кафедры международного права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПРАВО ЧЕЛОВЕКА НА РАЗВИТИЕ

В статье проанализированы категории развития, права на развитие и устойчивого развития в контексте международных отношений. Сравнение соответствующих категорий с международными программными актами и регуляторами позволило утверждать о связанности данных феноменов. Подчеркнуто, что право на развитие является составной частью как права человека, так и прав народов, что это право требует коллективного носителя. Признано, что реализация прав на развитие и на устойчивое развитие требует не только международного сотрудничества, но и имплементации международных программных регуляторов в национальные правовые системы.

Ключевые слова: развитие, устойчивое развитие, права народов, права человека, народы, коренные народы, международное сотрудничество, имплементация, международные программы.

O. S. KALMYKOVA

Candidate of Legal Sciences, Assistant of the Department of International Law of Yaroslav Mudryi National Law University

HUMAN RIGHTS OF DEVELOPMENT

Problem setting. The article analyzes categories of development, rights to development and sustainable development in the context of international relations. Comparison of the relevant categories with international program acts and regulators allowed to assert the connection of these phenomena. It was emphasized that the right to development is an integral part of both human rights and the rights of peoples, that this right is required by the collective carrier. It is recognized that the realization of the rights to development and to sustainable development requires not only international cooperation, but also the implementation of international program regulators in the national legal systems.

Target of the research. The purpose of this article is to study the right to development, the right to sustainable development, the mechanisms for their implementation in modern law. For its achievement it is necessary to determine with the bearer of the right to development and sustainable development, with the content of such rights and mechanisms for their implementation. At the same time, it is necessary to pay special attention to the concept of sustainable development, to determine its connection with the realization of the right to development.

Analysis of recent research and publications. Various aspects of human rights were the subject of a study of representatives of various sciences, it devoted a large number of works, most of them belong to such authors as

V. A. Tishkov, L. N. Gumilev, O. E. Rybakov, S. M. Bulgakov, Yu. V Bromley. Among the Ukrainian authors, the problems of human rights were highlighted in the works of M.V. Buromensky, V.G. Butkevich, L.G. Zablotskaya, S.V. Isakovich, P.O. Nedbaylo, I.V. Nikolayko, P.M. Rabinovich. The issues of development in the international context were analyzed in many works, in particular, M.A. Baimuratov, I.V. Bratko M.M. Brinchuk, A.A. Lukasheva, T.M. Pryakhin, N.D. Yanchuk et al. However, the aspects of the correlation of the phenomenon of sustainable development and the problems of the right to development, its implementation and protection remain unclear in the theory of international law.

Article's main body. In the modern world, the formal proclamation of the independence of the state does not guarantee the people a real opportunity of decent living and full participation in international relations. Under the new conditions, the real sovereignty of the state and, accordingly, the full world existence of the people, is determined by its ability to solve the most acute problems of social, economic and other character in its territory, to carry out its development.

Conclusions and prospects for development. Today, far from all states and peoples have the opportunity to organize and carry not only their own development, but also the very right to participate in development and the right of peoples to development is questionable. The international community should lay the foundations for a modern international rule of law postulating the right of every nation and every person to participate in world development. Attracting the overwhelming majority (ideally - all) of the countries and the planet's population into the development process is the only way to preserve international peace and security in today's conditions.

Keywords: development, sustainable development, rights of peoples, human rights, peoples, indigenous peoples, international cooperation, implementation, international programs.